

עם המבט קדימה

במסיבת עיתונאים שנערכה לרגל סיכום שנת 2007 ותחילתה של שנה חדשה, פרשה הנהלת רשות הטבע והגנים את האתגרים המרכזיים העומדים בפניה לעתיד: המלחמה בהרעלות, שמירה על המסדרונות האקולוגיים, שימור ופיתוח אתרי מורשת, מניעת ציד וסחר בחיות בר והתמודדות עם האלימות הגוברת כלפי פקחי הרשות

מנכ"ל רשות הטבע והגנים, אלי אמיתי

כתיבה: עומרי גל

צילומים: אן וסרמן | יורם שפירר | דורון ניסים

כשרקע ניכר עיסוק תקשורת נרחב סביב פרסום דו"ח ועדת וינוגרד, וכשבחוץ משתוללים רוחות וגשמים, התכנסו יותר מ-30 עיתונאים ועורכים מתחום איכות סביבה ומתחומי התיירות והכלכלה בבית העיתונאים בתל אביב (בית סוקולוב), למסיבת עיתונאים של רשות הטבע והגנים. במעמד זה סיכמה הרשות את העשייה הענפה במהלך השנה החולפת לצד מבט קדימה אל האתגרים הקשים והרבים הממתינים לה בעתיד. למרות הסערה בחוץ והסערה הפוליטית הקרבה, שלחו כל כלי התקשורת המרכזיים נציגים לאירוע, שהצלחתו תוביל ככל הנראה לפתיחת מסורת של מפגשים שנתיים.

לא מסייע יותר במימון כניסת תלמידים לשמורות טבע וגנים לאומיים. אנחנו מאמינים שניתן לחנך לשמירת טבע ולהגיע אל לבו של ילד דרך הנחל שליד ביתו, או הגן הלאומי בעירו וחיות הבר שמסביבו, ולכן השקענו ונמשיך להשקיע בהפיכת אתרי רשות הטבע והגנים לשדות למידה, בפיתוח תכניות הדרכה, בהכשרה של חינוכי לילה, בהחזרת התלמידים לטוילים טבע ובסבסוד הכניסה לתלמידים". אמיתי גם התייחס לאלימות הגוברת שמופנית כלפי פקחי הרשות, אשר במקרים רבים מסכנים את גופם על מנת להגן על חיות הבר, העצים ואפילו האדמה: "שמירת הטבע היא בנפשם של הפקחים, אשר במקרים רבים סופגים אלימות המופנית לעברם - כנציגי החוק. נעשה הכול על מנת להגן על הפקחים, ואני מקווה שבתי המשפט יחמירו עם העבריינים שמנסים לפגוע בהם".

חטיבת המדע: הגברת סניטציה ושמירה על שטחים ירוקים

ראשון הדוברים מבין מנהלי החטיבות היה ד"ר יהושע שקדי, המדען הראשי ומנהל חטיבת מדע, שהציג את הנושאים שיעסיקו את אנשי חטיבת המדע בשנים הבאות, ובראשם המלחמה בהרעלות והטיפול בפסולת החקלאית. "החקלאים משאירים פסולת אורגנית בשטח - בין שמדובר ביבול ובין שבפגרי חיות - מבלי לקבור אותה באופן סניטרי" אמר ד"ר שקדי. "בכך הם מספקים מזון למינים מסוימים, כמו תנים, שועלים וחזירי בר. אחרי שהם בעצמם מאכילים את חיות הבר, ואלו מצדן פוגעים במשקים, בוחרים חלק מהחקלאים להרעיל את חיות הבר המזיקות להם וההרעלות גורמות לנזקים לכלל המערכת האקולוגית ולחיות נוספות

הניזונות מהפגרים המורעלים. בצורה זו איבדנו בשנה אחרונה כ-40 נשרים במושבת הנשרים בשמורת טבע גמלא". כדי לטפל בנושא ההרעלות, הסביר ד"ר שקדי, יש להגביר את הסניטציה ולפקח על פינוי האשפה ביישובים חקלאיים. עוד ציין כי ראוי לפקח יותר על רשימת הרעלים המותרים לשימוש בישראל, להגביר את האכיפה והענישה כנגד המרעילים ולשנות את החוק כדי להקל על האכיפה כנגד המחזיקים ברעל שלא כדן. אך לא רק המלחמה בהרעלות עומדת על הכוונת של אנשי המדע ברשות. "בשנים הקרובות נעמוד בפני לחצי פיתוח אשר יאימו על השטחים הפתוחים ועל מסדרונות אקולוגיים חשובים", הסביר ד"ר שקדי. "כבר היום יש תכניות להרחיב שטחי חקלאות בערבה, לבנות תחנת כוח במישור ימין ולהרחיב את העיר מעלות-תרשיחא על חשבון גבעת צוריהל, המשמשת כמעבר הכרחי עבור חיות בר רבות בגליל העליון ויוצרת רצף ירוק ופתוח בין שמורת טבע הר מירון ובין נחל כזיב". ד"ר שקדי הציג גם חלק מהישגי הרשות בשנה שחלפה, ובראשם ציין בגאווה כי בשנת 2007 הוכרו 18 שמורות טבע וגנים לאומיים חדשים, בשטח כולל של 114 אלף דונם. "הכרזה על שטח כשמורת טבע היא הכלי החשוב והיעיל ביותר שיש לנו בתחום שמירת הטבע", אמר ד"ר שקדי. "מבחינה זו מדובר בשנת שיא שכמותה לא הייתה מאז החלו להכריז בישראל על שמורות טבע וגנים לאומיים בשנות השישים". הישג חשוב נוסף הוא ההשבה לטבע של דג לבנון הירקון, שכמעט נכחד בתקופת הבצורת של שנת 2000-1999. זוהי ההשבה הראשונה בעולם של דגים חיים במים מתוקים, והיא בוצעה בסיועו של פרופי מנחם גורן מאוניברסיטת תל אביב. כמו כן בוצעה בהצלחה השבה של מינים נוספים וביניהם יחמורים, ראמים, עיטמים לבני זנב ואיילי הכרמל.

ד"ר שקדי ציין גם לחיוב את הצלחת הסכם המים בשמורת הטבע עין גדי, אשר השיב את המים לנחלי השמורה, ואף הבטיח כי בשנה הקרובה יקודמו הסכמים דומים במעיין דן ובנחל תנינים. בנוסף החליטה רשות הטבע והגנים לקדם בשנים הקרובות הכרזה על שמורות טבע ימיות, מתוך הבנה כי זו הדרך הטובה ביותר - אם לא היחידה כיום - לשמור על החי והצומח בים ולאורך חופו.

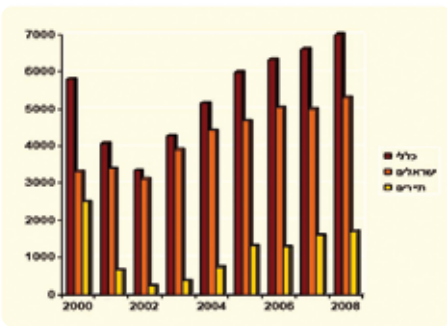
שימור ופיתוח: מוזיאון מצדה ושימור השער הכנעני בתל דן

לאחר המדען הראשי עלה לדוכן זאב מרגלית הממונה על הפיתוח והשימור ברשות הטבע והגנים, שהציג את שני הפרויקטים הבולטים בתחום השימור והפיתוח בשנה החולפת: פתיחתו של מוזיאון מצדה על שם יגאל ידין ושימור השער הכנעני בתל דן. "מוזיאון מצדה מציג כ-600 ממצאים מקוריים מחפירות מצדה שלא הוצגו עד היום", אמר מרגלית, "הממצאים מוצגים באופן מרתק בתשע סצנות שהמבקר עובר ביניהן תוך שהוא לומד וחווה את סיפורה ההיסטורי של מצדה. המסלול מלווה בתאורה אמנותית ובתסכית המושמע באוזניות, המשלים את חווית הביקור הייחודית". מרגלית לא שכח לציין כי במקביל לפתיחת המוזיאון שקדו ברשות הטבע והגנים על שימור הפרסקאות המקוריים, שגילם 2,000 שנה, בארמון הצפוני במצדה - אחד ממפעלי הבנייה המדהימים ביותר של הורדוס. לגבי השער הכנעני סיפר מרגלית כי מדובר ב"פיסת מורשת ייחודית ונדירה בת 3,500 שנה. השער עשוי לבני בוץ והוא מועמד להכרזה כאתר מורשת עולמית על ידי אונסק"ו. מבצע השימור היה מורכב ופורץ דרך, ורק בעוד כמה חודשים ניתן יהיה לדעת אם שימור השער העתיק מתקופת אברהם אבינו אכן הצליח".

אפי, היעל המצוייר. הפנים החדשות של הרשות

גרף המבקר. 7 מיליון תיירים ביקרו באחרי רשות הטבע והגנים

מרגלית סקר את התכניות לשנת 2008, ובראשן פתיחת השביל התלוי בשמורת הבניאס לקהל הרחב, חניכת המופע הלילי בגן הלאומי בית שאן, והקמתו של המרכז החדש להצלת צבי ים בגן הלאומי נחל אלכסנדר. פרויקט מתוכנן נוסף הוא שביל ישראל לאופניים, שאמור להתבצע בשיתוף קק"ל, מספר משרדי ממשלה וארגוני אופניים. "הרעיון היה להקים שביל אופניים מצפון המדינה (החרמון) ועד דרומה (אילת), שיחלוף באתרי טבע, נוף ומורשת מהחשובים בארץ", מסר יובל פלד, מנהל חטיבת התכנון והפיתוח. במהלך 2007 הסתיים שלב א' של הפרויקט במהלכו סוכמו תוואי עקרוני, דרגות קושי, והיבטים תיירותיים, בטיחותיים ומשפטיים לגבי מעבר בשטחים חקלאיים ובשמורות טבע. בשנה הקרובה תחל העבודה על שלב ב', הכוללת הכנת פנקס פרטים, הגדרות מפורטות של התוואי על פי

ראם וגורו בחי - בר יעבתה

קרקל במלכודת שהניחו תאילנדים

דרגות הקושי ועוד. בנוסף החלו אנשי הפרויקט בתכנון של המקטע הצפוני ביותר שבין החרמון לעמק חולה והמקטע הדרומי ביותר שבין אילת למעלה שחרות.

פיקוח ואכיפת החוק: מאבק ממושך בציד וסחר בחיות בר

"פיקוחי רשות הטבע והגנים התמודדו השנה עם כ־2,200 אירועי אכיפה שונים", מסר לנוכחים הדובר הבא - רוני מלכא, מנהל חטיבת אכיפה. "בין העבירות הנפוצות שאיתן מתמודדים הפקחים: פגיעה בשמורות טבע ובערכי טבע מוגנים, הרעלות, ציד חיות בר - בעיקר על ידי עובדים זרים מתאילנד - וסחר בחיות בר ובמוצריהן".

מלכא ביקש להרחיב לגבי הקושי בטיפול במרעילים. "במהלך השנה החולפת נתקלנו ב־120 מקרים של הרעלות שנעשו בשטחים הפתוחים כנגד חיות בר, אולם רק בשמונה מן המקרים הועמדו האשמים לדין, וזאת בשל הקושי המשפטי להוכיח שהרעל אכן הונח על ידי חקלאי זה או אחר". מלכא הדגיש כי הרעלים שבהם נעשה שימוש מסוכנים לאדם ולחיות הבר באופן קטלני, וכי באזורים מסוימים בצפון הארץ כבר לא קיימים

שעברה", כך פתח את דבריו עוזי ברזילי, מנהל חטיבת קהל וקהילה. ברזילי חשף גם כי בחטיבה שוקדים בימים אלה על תהליך מיתוג, שבמסגרתו ייחשף לקהל הרחב "ארצי", דמות מצוירת של יעל שתוביל את פרסומי הרשות.

פרויקטנוסף של החטיבה הוא הקמת מערך חינוכי לילה. "בארבע השנים האחרונות הכשירה הרשות 26 חינוכי לילה לשימוש תלמידים ובני נוער, בעלות של 20 מיליון שקלים", גילה ברזילי והוסיף כי "השאיפה היא להוציא את בני הנוער מבתי המלון ולהחזיר אותם ללינה בטבע, תחת כיפת השמיים, מתוך מטרה לחבר אותם לערכי הטבע, הנוף והמורשת". מערך החינוכים פרוש לאורך צירי הטוילים ברחבי הארץ מהחרמון בצפון עד לשמורת טבע הרי אילת בדרום.

עוד ציין ברזילי בהקשר זה כי בשנה האחרונה ביקרו באתרי רשות הטבע והגנים כמיליון וארבע מאות אלף תלמידים, שנהנו ממחיר כניסה מסובסד בסך שלושה שקלים בלבד, גם במהלך ימי השביתה בתיכונים. "המורים שבתו, אבל הטבע לעולם אינו שובת", הזכיר לכולם.

המנכ"ל, אלי אמיתי, סיכם: "המשימות הן רבות וגדולות, האתגרים גדולים והקשיים רבים. הרשות חייבת לשאוף לעצמאות כלכלית שתחליף את התלות בתקציבי הממשלה המשתנים, ושתאפשר לנו לתכנן את פעולות שמירת הטבע תוך ראייה לעתיד. המשאב האנושי - עובדי האתרים והפקחים, המדריכים והאקולוגים - הוא הגורם המרכזי להצלחות הרבות של הרשות בשנים האחרונות, אך חובה עלינו לספק לכל אלו את הכלים המיטביים לשמירה על הטבע - תקציבי מחקר, תפעול פעולות להצלת מינים מהיכחדות, כתיבת תכניות חינוכיות והגנה על הפקחים אשר עושים לילות כימים בהגנה על הטבע. השמירה על הטבע היא החובה שלנו כלפי דור העתיד. אם לא נשקיע בכך היום, לילדים ולנכדים שלנו כבר לא יהיה על מה לשמור".

נשרים בשל ההרעלות. "חייבים לשנות את החקיקה לגבי החזקת חומרי הדברה רעילים בניגוד לחוק ולהגדיל את הענישה על החזקת החומרים", אמר מלכא וציין כי גם במקרים שבהם מגיעים להרשעה על עבירות כנגד הטבע, הענישה היא בדרך כלל רחמנית וכוללת קנסות נמוכים, ולא עונשי מאסר או קנסות מרתיעים.

בנושא הציד ציין מלכא מחקר חדש שנערך ברשות הטבע והגנים, ולפיו באזורים מסוימים האיום הגדול ביותר על חיות הבר הוא העובדים הזרים מתאילנד. "חרדון הצב, לדוגמה, נכחד מהערבה בשל הציד של התאילנדים", אמר. במסגרת המאמצים למזער את התופעה הקימה רשות הטבע והגנים מערך הסברה מקיף שמגיע לכל ריכוזי התאילנדים בארץ. המערך כולל סרטון הסברה דובר תאית בהשתתפות שגריר תאילנד בארץ, דפי הסבר בשפה התאית, והפעלת צוות מתורגמנים הנלווים לפקחים. בנוסף מתקיימות שיחות רקע עם המעסיקים בישראל ועם חברות כוח אדם בתאילנד. מלכא גם חלק עם המשתתפים את חששותיו לגבי ביטחון הפקחים. "בשנה האחרונה ישנה התגברות של האלימות המופנית כלפי פקחי רשות הטבע והגנים מצד עבריינים", הסביר. "לא פעם הותקפו פקחים ועמדו בפני איום - גם בנשק חם". לאחרונה החלה הרשות לצייד את פקחיה בציוד מתקדם לראיית לילה ולקשר עם כוחות ביטחון נוספים, וזאת כדי לסייע לביטחונם לנוכח האלימות העבריינית. אך לדברי מלכא, ללא סיוע של שאר גורמי האכיפה ושל בתי המשפט קיים חשש שהאלימות תימשך. "אסור לנו לקבל זאת", פסק. "הפקחים עושים לילות כימים למען הטבע, הם נציגי החוק ויש לכבד זאת", סיכם.

חטיבת קהל וקהילה: הקמת חינוכי לילה ותהליך מיתוג חדש

"כמעט 7 מיליון בני אדם ביקרו השנה באתרים קולטי הקהל של רשות הטבע והגנים, עלייה של 7% לעומת השנה